

Література:

1. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 14–17. – ст. 133.
2. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 2. – ст. 195.
3. Богачова О. В. Окремі проблемні аспекти планування вітчизняної законотворчості / О. В. Богачова // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 71–76.
4. Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації): Збірник наукових праць. Вип. 4 / Ред. колегія: В. Ф. Опришко (голова), М. Ф. Верменчук, М. І. Єрофєєв та ін. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2008. – 297 с.

УДК 343.23:623.4

ЄВДОКИМЕНКО Євгеній

ЗБРОЯ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У світовій історії зброя як об'єкт, предмет та знаряддя вчинення злочину почала фігурувати з давніх часів. Наприклад, у римському праві, до військових злочинів відносили продаж та умисне пошкодження або знищення військовим зброї, поранення чи вбивство товариша по службі. Також, серед злочинів проти власності виділялися злочини, які пов'язані з пограбуванням зі зброєю в руках, крадіжкою зброї, присвоєння зброї тощо [8, с. 58].

В «Руській Правді» багато говориться про крадіжку – татьбу, тобто таємне викрадення чужого майна. Згідно зі ст. 13 «Руської Правди» передбачалися штрафи за крадіжку коней, зброї, одягу. Тому вже в часи Київської Русі зброя виступала предметом крадіжок.

Одним із видів майнового злочину було знищення й пошкодження чужого майна, списа, щита, одягу, бортні (ст. 32), привласнення знайдених коней, зброї, одягу (ст. 34) [3, с. 67]. Тобто у таких складах як знищення, пошкодження й привласнення майна також вказувався конкретний предмет, зокрема і зброя.

У Литовських статутах види злочинів поділялися залежно від об'єктів злочинного посягання та способу порушення справ у суді. Із даної класифікації злочинів також можна виділити і такі, в яких зброя була об'єктом, до них слід віднести: з військових злочинів – продаж і вивіз до ворожих країн зброї, заліза, кіс, ножів, стріл тощо і під час війни, і в мирний час. Ці злочини регламентовані розділом другим, який має назву «Про оборону земську»; з майнових злочинів – викрадення чи привласнення зброї, псування зброї тощо [1, с. 834]. Тобто у Литовських статутах

зброя була предметом таких складів злочинів, які передбачали крадіжку, псування та привласнення майна.

У часи козащини на території України діяли різні правові джерела (Руська Правда, Литовські статuti, акти королівської та царської влади, магдебурзьке право тощо), але в Січі передусім чинним було звичаєве (козацьке) право – сукупність правових звичаїв, які утворилися та стихійно утвердилися без будь-якої санкції у сфері козацьких суспільних відносин.

За звичаєвим (козацьким) правом, також виділяються злочини, у яких зброя є об'єктом, наприклад: найтяжчими злочинами вважали вбивство козаком свого товариша; побої, заподіяні козаком козаку у тверезому чи нетверезому стані (образа честі); крадіжка у товариша і переховування краденого. При цьому, коли крадіжку цінної речі (коня, зброї) підтверджували два свідки, на винного чекала страта [9, с. 223]. З цього можна зробити висновок, що злочини, які посягали на зброю, а саме викрадення зброї, були одними із найтяжчих та тягли за собою найсуворіші покарання.

В часи, коли Україна входила до складу Російської імперії, на території України відповідно діяла і Російська правова система. Основними нормативно-правовими актами, що діяли на території України в ті часи, були «Зібрання малоросійських прав» 1807 року, які базувалися переважно на нормах Литовських статутів, Магдебурзького права та Нормах «Саксонського Зерцала». Пізніше було складено «Звід законів Російської імперії» та «Уложення про покарання кримінальні та виправні». Ці правові джерела визначали поняття «злочин» як дію, заборонену законом під загрозою покарання. Такі дії поділялися на тяжкі злочини, злочини і проступки. Серед злочинів, виділялися злочини проти власності (крадіжки, пошкодження або привласнення майна тощо). Відповідно до цього, і викрадення та пошкодження чужої зброї було злочином. Більш детально злочини, в яких саме зброя є об'єктом, висвітлено у Військовому статуті 1869 р., після прийняття до нього змін 14 листопада 1914 року. Зокрема, з'явилась стаття, яка передбачала відповідальність за постачання і збут недоброякісної зброї, боєприпасів, продовольства, медикаментів і т. п. За такі дії передбачалась суворя кримінальна відповідальність, зокрема, позбавлення усіх прав стану, виселення на каторжні роботи на термін від 4 до 20 років чи позиттєво або засудження до страти [2, с. 80].

Після революційних подій 1917 року, більшовики почали вилучати зброю у громадян, а тих хто її таємно утримував почали притягувати до жорстокої відповідальності, аж до вищої міри покарання – розстрілу. Це було пов'язано з нестабільними настроями у суспільстві і побоюваннями більшовиків з приводу виникнення нових повстань. Право мати зброю

мали лише партійні керівники різних рівнів, військовослужбовці та співробітники правоохоронних органів. При цьому склалась парадоксальна ситуація, при якій навіть оперативний склад МВС міг отримати зброю виключно на підставі спеціального рапорту і то лише на короткий час. Застосування зброї у будь-якому випадку розглядалось керівництвом як надзвичайний випадок і підлягало розслідуванню. Не маючи нічого проти такого підходу, як такого, звернемо увагу на інше: як наслідок такого розслідування винним практично завжди визнавався оперативний працівник, який притягався до кримінальної відповідальності. Результатом такого ставлення стало те, що оперативні працівники відмовлялись отримувати зброю і фактично йшли на затримання (часто навіть озброєного злочинця), як кажуть, «з голими руками». Лише в останні роки горбачовської перебудови становище трохи виправилось. Причиною цього став вал злочинності, з одного боку, і послаблення в наслідок цього підходів до практики застосування зброї співпрацівниками МВС з боку керівництва.

У Кримінальному кодексі 1922 року також присутні склади злочинів, у яких зброя являлась предметом злочинного посягання, зокрема: протизаконне відчуження військовослужбовцям виданих йому (для носіння) предметів казенного обмундирування, амуніції, зброї, навмисне псування їх або залишення без нагляду і в неналежному місці (ст. 207); зберігання вогнепальної зброї без належного дозволу (ст. 220). Тож у Кримінальному кодексі 1922 року, кримінально караними були діяння, що пов'язані з відчуженням зброї, її псуванням, а також зберіганням без належного дозволу [5].

Що стосується Кримінального кодексу 1927 року, то в ньому перелік злочинів, у яких зброя виступала предметом, дещо збільшився, серед них можна виділити: виготовлення, зберігання, придбання й збут вибухових речовин або снарядів, а так само зберігання вогнепальної (не мисливської) зброї без належного дозволу (ст. 182); протизаконне відчуження військовослужбовцем виданої йому для користування холодної або вогнепальної зброї, патронів і коней (ст. 193.10); самовільний відступ військового начальника від даної йому диспозиції чи іншого розпорядження, відданого для бою, здача їм ворогові ввірених йому загонів, укріплень або військового судна, а так само знищення або приведення в непридатність укріплень, судів, знарядь, складів зброї, продовольчих припасів та інших предметів, що належать до засобів ведення війни, в тих випадках, якщо вони учинені були в цілях сприяння ворогові (ст. 193.13) [6]. Як бачимо, склади злочинів, у яких зброя виступала предметом, у кримінальних кодексах 1922 та 1927 року, є досить схожими, проте у кодексі 1927 року більш конкретизується та розширюється склад злочину, що передбачає незаконне зберігання зброї, в ньому вказана не будь-яка зброя, а вся вогнепальна, окрім мисливської.

Прийнятий у 1960 році Кримінальний кодекс, також визначав злочини, предметом яких була саме зброя. Проаналізувавши Особливу частину кодексу, можна виділити наступні склади злочинів: контрабанда вибухових, наркотичних, сильнодіючих і отруйних речовин, зброї та військового спорядження (ст. 76); носіння, зберігання, виготовлення або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів або вибухових речовин без відповідного дозволу. Носіння, виготовлення або збут кинджалів, фінських ножів або іншої холодної зброї без відповідного дозволу, за винятком тих місцевостей, де носіння холодної зброї є приналежністю національного костюма або пов'язане з мисливським промыслом (ст. 218); недбале зберігання вогнепальної зброї, яке створило умови для використання цієї зброї іншою особою, якщо це спричинило тяжкі наслідки (ст. 219); втрата або зіпсування ввірених для службового користування зброї, боєприпасів, засобів пересування, предметів технічного постачання або іншого військового майна внаслідок порушення правил їх зберігання (ст. 250); умисне знищення або пошкодження зброї, боєприпасів, засобів пересування, військової техніки чи іншого військового майна (ст. 251). Зробивши аналіз вищевказаних складів злочинів, можна дійти висновку, що в Кримінальному кодексі 1960 року злочинів, у яких зброя виступала предметом, значно більше ніж у кодексах 1922 та 1927 років. Також розмежовано вогнепальну, мисливську та холодну зброю [7].

Дослідивши питання історичного аналізу зброї як предмета злочину, слід дійти висновку, що зброя з давніх часів була невід'ємним елементом злочинів. В різні часи існували склади злочинів, у яких зброя виступала предметом злочинного посягання. З плином історичного розвитку таких складів злочинів ставало все більше, більш детально розмежувалися поняття вогнепальної, мисливської та холодної зброї.

До основних злочинних діянь, які посягали на зброю, можна віднести: розкрадання, знищення, псування, незаконне виготовлення, зберігання та продаж зброї, залишення її без нагляду, загублення та ін. Санкції за дані злочини були досить різноманітними: від найжорстокіших, таких як смертна кара та позбавлення волі, до штрафних.

Література:

1. Гурбик А. О. Статути Великого князівства Литовського // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2012. – Т. 9: Прил. – С. 834
2. Захарченко П. П. Історія держави та права України: Навч. посіб. для дист. навч. – К.: Університет «Україна», 2005. – 208 с.
3. Історія держави і права України [Текст]: акад. курс: підручник / проф. Б. Й. Тищик, проф. І. Й. Бойко; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Київ: Ін Юре, 2015. – 807 с.
4. Історія держави і права: підручник. – У 2-х т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренко. – Том 1. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 656 с.

5. Кримінальний кодекс УРСР // М.: Друкарня Вукопспілки, 1922. – 62 с.
6. Кримінальний кодекс УРСР. – Х.: Юридичне видавництво Нарком'юсту УРСР, 1927. – 108 с.
7. Кримінальний кодекс України: Затв. Законом Української РСР від 28 грудня 1960 р. // Кодекси України. – Кн. 3. – К.: Юрінком Інтер, 1998.
8. Римське право: підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
9. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 384 с.

УДК 342.5

ЄВДОКИМОВ Юрій

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОСНОВНИХ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВИ

Сьогодні в Україні, в умовах довготривалої кризи, державні інститути, що здійснюють організаційні і функціоналі аспекти управління, не мають достатнього ефекту від виконання своїх функцій. Причина того, застаріла організаційна структура, надмірна бюрократія, протиріччя в законодавстві. Однак, в результаті процесу інтеграції України до європейської спільноти, розвиток державної системи управління неможливий, якщо не застосовувати новітні форми, способи та методи діяльності державних структур. Робота державних інститутів дедалі більше має спрямовуватись на трансформацію світоглядних підходів, розширення взаємодії між інститутами. Сьогодні, в умовах кризи, коли прийняття рішення має визначати долю країни, аналіз взаємодії інститутів є надзвичайно актуальним.

З моменту заснування незалежної України, інститути держави потребують детального аналізу, в тому числі не знімається питання про відносини між парламентом і президентом, незважаючи на те, що Конституція України, регулює компетенції і повноваження між цими інститутами. Але практика показує об'єктивну необхідність прийняття окремих конституційних законів про правовий статус парламенту, уряду і президента та інших інститутів держави, де будуть виписані норми щодо подальшого зміцнення взаєморозуміння і удосконалення відносин між усіма інститутами держави.

Питанням взаємодії органів держави приділено досить багато уваги. Дослідженнями даного питання та функціонування окремих державних інститутів займалися такі вчені, як О. Городецький, І. Залюбовська, А. Крусян, В. Мельниченко, Є. Ольховський, Н. Плахотнюк, М. Серебро, І. Словська, В. Тацій, Ю. Тодика, О. Харитонova, В. Яворський тощо. Разом з тим у сучасних умовах науковий інтерес до цих проблем зростає.

Поняття «інститут держави» дає можливість уявити державну організацію як систему інститутів, вельми різних, але зв'язаних між собою і